
Primer družabniške prenove v Glasgowu na Škotskem

Author(s): Branka BERCE-BRATKO

Source: *Urbani Izziv*, No. 16/17, PRENOVA (oktober 1991 / October 1991), pp. 74-75

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180576>

Accessed: 11-10-2018 08:28 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Branka BERCE-BRATKO

Primer družabniške prenovе v Glasgowu na Škotskem

Urbana problematika na Škotskem je v mnogočem podobna kot v preostalih delih Združenega kraljestva, vendar ima nekaj pomembnih posebnosti, predvsem v socialnem in razvojnem pogledu. Najbolj pereči so problemi v dolini reke Clyde v regiji Strathclyde, katere glavno mesto je industrijsko središče in hkrati drugo mesto imperija Glasgow.

V Glasgowu je število prebivalcev močno naraslo v devetnajstem stoletju - od 77.000 v letu 1801 na milijon v letu 1931. Zgodnji razvoj predvsem tobačne in težke industrije, predvsem železarne, so pahnili mesto v pravo ekološko katastrofo; k temu so prispevala tudi stanovanja, ki so bila grajena v neposredni bližini delovnih mest, pa tudi praksa planiranja na Škotskem, ki ni imelo izdelanih higienskih standardov v zadostni meri.

Prebivalci, predvsem delavci, so bili prenaseljeni v tipičnih štirinadstropnih blokih iz rdečega peščenca s skupnimi sanitarijami, poznanih pod imenom THE GLASGOW TENEMENT. Ta stanovanja so bila zgrajena kot socialna delavska stanovanja 19. stoletja. Zaradi nevzdrževanja so mnoge stanovanjske hiše tako propadle, da so jih morali podreti.

Prenova v Glasgowu na Škotskem poteka že od tridesetih let kot "buldožerska prenova", poznana pa je tudi pod imenom "čiščenje slumov". Prenavljali so znamenite, spomeniško pomembne stavbe, torej so imeli "spomeniško prenovo" kot naslednjo fazo. Zelo kmalu so prebivalci spoznali, da čiščenje in prseljevanje prebivalcev ni primerna oblika prenovе, ker samo prenese probleme na drugo lokacijo. Zato so se meščani začeli boriti za svoje najemniške hiše kot za del urbane dediščine; tako je nastala skupina, ki je oblikovala Zadruge stanujočih prebivalcev in strokovnjakov in ti so spodbudili The Glasgow East End

Area Renewal; ta je predstavljal osrednji del industrijskega mesta, ki je doživel katastrofalna zaprtja industrijskih obratov, tako da je ob začetku projekta GEAR na tem območju živela le še tretjina prebivalcev, ki je tam živela ob industrijskem razcvetu. Ta projekt je bil škotski odgovor na probleme industrijskih središč, ki so v samem mestnem središču. Začeli so ga v letu 1976 in je še danes po obsegu in rezultatih eden največjih in najuspešnejših projektov, saj so prenovili, ne pa na novo zgradili 114.000 stanovanjskih enot, uredili okolico, izboljšali kakovost okolja in poskrbeli za zaposlitvene cone, kjer so se ponovno zaposlili lokalni prebivalci. Tu je šlo za kombinacijo državnega, javnega in zasebnega sektorja pri organizaciji in izvajanju prenovе. To je tip gospodarsko-stanovanjske prenovе, ki je tudi ekološko usmerjena. Temu veleprojektu je sledilo več manjših, ki so uspešno vračali življenje v mestna središča.

Tovrstna prizadevanja so si pridobila večjo popularnost tudi zaradi neuspeha velikih, satelitskih stanovanjskih sosesk na mestnem robu. Sredi osemdesetih let je bilo jasno na Škotskem, da so razsežnosti in kompleksnost propadanja teh predelov tako težki, da presegajo kompetence in zmožnosti ene same agencije, zato je potrebno več, cela vrsta agencij, ki bi v družabništvu reševala te kompleksne probleme prenovе, ki je socialna, ekološka, gospodarska in stanovanjska hkrati.

Tako so ob popisu leta 1981 ugotovili, da so se razmere katastrofalno poslabšale na periferiji in je nujno ukrepati. Tu so bila predvsem državna stanovanja, kjer so ob izgradnji bolj gledali na kvantiteto kot na kvaliteto; nezaposlenost je dosegla v nekaterih predelih celo 25% moške populacije. Zato so se odločili za "družabniški pristop" k regeneraciji teh predelov. Tako je nastal neki

strukturni model, ki pa se razlikuje od primera do primera, ker je bistvo tega pristopa v tem, da mora zadovoljiti potrebe lokalnih prebivalcev.

Pod geslom: "Novo življenje za urbano Škotsko" so bili izbrani štiri projekti "družabništva" na Škotskem. Vsako izbrano območje ima družabniški odbor. To je skupina partnerjev - družabnikov, ki si je zadala nalogo regenerirati določeno območje; na terenu ta odbor predstavlja izvedenska skupina, ki nadzira implementacijo programa in njeno koordinacijo. Število članov skupine je različno in je odvisno od trenutnih delovnih razmerij z različnimi agencijami. Tako je teh članov od 5 do 30. Podskupina s pomočjo operacijske skupine analizira probleme in izdelava predloge, ki jih raportirajo Družabniškemu odboru. Glavna načela tega družabniškega pristopa so:

- integralni pristop k ekonomiji in ekonomiki, socialni in fizični regeneraciji, ki strogo temelji na pregledu in raziskavi lokalnih razmer, na inicialni analizi in dolgoročnem strateškem planu,
- na celostni vključitvi lokalne skupnosti prebivalcev,
- na popolni vključitvi zasebnega sektorja,
- na vključitvi široke palete udeležencev iz javnega in državnega sektorja.

Strateški pristop: Družabniki niso "zakonsko opredeljene celote", ampak se povezujejo na osnovi konsenza - dogovora posameznih enot oziroma partnerjev. Niso izvajalske agencije, ampak so odgovorne za organizacijo in izvajanje programskih akcij. Ta strateški pristop je večdimenziionalen:

- priznava standarne podatke in zagotavlja osnovo za izbor območij, vključujoč kvalitativno in podrobno analizo socialnih razmer v nekem območju;
- pripravi strateški plan, kar omogoča posameznim partnerjem, da ocenijo predloge iz širše perspektive in prilagodijo lastne prioritete, da dosežejo bolj koherentne rezultate akcij;
- povzete ključnih problemov in ciljev za vsakega partnerja - družabnika posebej glede na dolgoročnost iniciative in potrebe po

elastičnem pristopu oziroma reševanju razmer, zato so strategije izražene precej splošno; cilj vseh je, da območje ponovno regenerirajo, da postane privlačno za bivanje družin, vključujoč delovno mesto; strategije so poudarjene z akcijami, kot so uravnotežena mešanica najemniških in zasebnih stanovanj, tečaji izobraževanja in usposabljanja za delo lokalnih prebivalcev, različno za vsak primer s ciljem, da bi v največji meri zadovoljili lokalno prebivalstvo.

Vključevanje lokalne skupnosti

Politike, ki so bile izoblikovane v okviru programa "Novo življenje za urbano Škotsko", zelo poudarjajo lokalno skupnost v tem, da mora aktivno sodelovati v procesu regeneracije območja lokalne skupnosti. To je srž "družabniškega" pristopa. Iz prakse je razvidno, da so uspehi le tam, kjer si ljudje tudi sami prizadevajo in se vključujejo v izboljšanje lokalnih razmer. Vključevanje lokalnih prebivalcev poteka na vseh ravneh.

Vključevanje zasebnega sektorja

Vpletenost zasebnega sektorja zrcali vključevanje lokalnih prebivalcev, ki se kaže v obliki predstavniske in akcijsko-finančne povezave v proces regeneracije. Njihova vloga je bila formalizirana preko Business Support Groups - preko skupin, ki spodbujajo podjetništvo, njihov vodja pa je v družabniškem odboru za regeneracijo območja.

Javni sektor

Načelo vzajemnega sodelovanja med javnim sektorjem, zasebnim in državnim, ki je bil razvit v okviru projekta GEAR so prevzeli tudi v partnerskem oziroma "družabniškem" pristopu.

Centralna vlada

V nasprotju s prejšnjimi oblikami pa družabništva oziroma partnerstva vodi centralna vlada - država. Pred-

sedujejo jim višji uradniki škotske pisarne in so tudi neposredno udeleženi v delo skupine. Za pozitivne rezultate je neposredno odgovoren državni sekretar za Škotsko.

Financiranje

Ta mehanizem je privedel do prioritete pridobivanja finančnih sredstev različno za vsako območje na treh ravneh:

- prvič; glede na alokacijo stanovanjskega kapitala škotska pisarna za okolje, določi koliko sredstev je na voljo za vsako izbrano območje,
- drugič; proračun škotskih domov vsebuje posebno postavko za financiranje partnerstva oziroma družabništva,
- tretji vir so posebni dogovori za financiranje preko "urbanega programa", ki ima na voljo posebna nepovratna sredstva za lokalne skupnosti, da da prioriteto stanovanjsko-socialno najslabšim območjem.

V letih 1988-89 in 1990-91 je urbani program na Škotskem porastel za 56% glede na razpoložljivo gotovino, povečanje v "partnerskih ali družabniških" območjih pa je bilo 200%.

Uspešnost projektov se spremlja z oceno od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor preko škotske pisarne in na lokalni ravni od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol.

Viden uspeh v zadnjih desetih letih je naraščanje odstotka kvalitetnih stanovanj, lokalno pogojenega zaposlovanja in s tem lajšanja socialnih problemov, predvsem brezposelnosti in jemanja mamil v območjih, ki so bila vključena v opisani program. Seveda pa je še precej takih območij, ki čakajo, da pridejo na vrsto za urbani program.

Kot pa kažejo rezultati, je ta kompleksen pristop uspešen, ker gleda prenovo kot urbano regeneracijo in jo izpeljuje z načrtovanim družbenorazvojnim planom, ki je tako značilen in poseben za Škotsko; Posnemati bi ga veljalo v lokalno prirejenih variantah tudi pri nas.

dr. Branka Berce-Bratko, dipl. etnol.

